

RECENZE – REVIEWS – BESPRECHUNGEN – РЕЦЕНЗИИ

Perspectives on Indo-European Language, Culture and Religion. Studies in Honor of Edgar C. Polomé, Volume I-II, eds. R. Pearson & M. A. Jazayery. McLean (Virginia): Institute for the Study of Man (*Journal of Indo-European Studies*, Monograph Nr. 7) 1991–1992, 1–253 + 254–512 s. (ISBN 0–941694–37–2 + 0–941694–39–9)

Dne 31. 7. 2000 oslavil Edgar Charles Ghislain Polomé své osmdesátiny. Rodák z belgického Molenbeek-St.-Jean (dnes předměstí Bruselu), absolvent Katolické university v Lovani a Svobodné university v Bruselu, na pozvání W. Lehmana působící od r. 1960 na Texaské universitě v Austinu. Pro germanisty všestranný germanista, pro indology skvělý sanskritista, pro indoevropeisty obecně jedna z nejvyšších autorit ve srovnávací mytologii, ale např. také pro bantuisty znamenitý znalec svahilštiny, se v krátkém časovém rozmezí dočkal dvou jubilejních sborníků, k pětadesátinám (Jazayery & Winter 1988) a k sedmdesátinám (Pearson & Jazayery 1991–92). Vzhledem k tomu, že oba *Festschrifteny* vyšly s jistým zpožděním, věříme, že laskavý čtenář promine i jisté zpoždění předkládané recenze druhého z nich.

Na více než pěti stech stranách najdeme 30 příspěvků. *Festschrift* uvádí jeden z editorů, M. A. Jazayery, životopisnou črtou, v níž přibližuje Edgara Polomé jako vědce i jako člověka (*A biographical sketch*, s. 7–11). Homer Thomas se pokusil o nástin dynamiky a vývojových vztahů významnějších archeologických kultur v čase, od svrchního paleolitu po eneolit, a v prostoru, od Atlantiku po Bajkal, v korelaci s glottogenezí Indoevropanů (*Indo-European: From The Paleolithic to the Neolithic*, s. 12–37). Emily Lyle[ová] studovala různé aspekty srovnávací mytologie, mj. roli ženského principu v indoevropské (dále ie.) kosmogonii (*Markedness and encompassment in relation to Indo-European cosmogony*, s. 38–63). Vladimír N. Toporov se pokusil o hlubinnou analýzu ie. osobního zájmena 1. os. sg. (*Indo-European *eg'h-om* (**He-g'h-om*): **men-*. 1 sg. pron. pers. in the light of glossogenetics, s. 64–88). V první formě vidí inovaci, kterou interpretuje jako **“behold-hereness”*. Důkaz primárnosti základu nepřímých pádů **men-* nachází ve vnějších paralelách z ostatních větví nostratické jazykové makrorodiny (kartvelských, uralských, altajských). Právě ale vnější paralely potvrzují, že ie. supletivismus **eġoH* ~ **eġHom* : **me(n)-* představuje nostratické dědictví. Vedle odpovídající samostatné formy *(*?an-*)*aku*, rekonstruované pro afroasijský prajazyk na základě semitských, egyptských a berberských dat, si musíme povšimnout ukazatele 1. os. sg. stavu **-ku* zděděného ve stejných větvích a dále ukazatele 1. os. sg. uralské subjektivní a reflexivní konjugace **-k(V)*, drávidského non-preterita **-ku*, elamské jmenné konjugace *-k* aj. (viz Blažek 1995, 12–13). Současně vnější, tj. nostratické paralely potvrzují hluboké stáří jak tvaru **me(n)-* nepřímých pádů 1. os. sg., tak **tš-* ve 2. os. sg. Toporovovo odvození od ie. kořenů **men-* „myslet“, respektive **teuH-* „být silný“ je nanejvýš nepřesvědčivé. Dodejme, že ruská verze téhož článku doplněná o poznámkový aparát vyšla ve sborníku *Этимология* 1988–90 [1992], s. 128–153. V příspěvku *On the origin and early development of*

*the sacred Sanskrit syllable om** (s. 89–110) Hans H. Hock odmítá ideu A. Parpoly o drávidském původu (sr. tamilské *ām* „ano“ < **ākam*) a přiklání se k tradiční interpretaci posvátné částice, kterou podává např. Aitareya-Brāhmana 5.32.1–2:

bhūr ity eva ṛgvedād...bhuva iti yajurvedāt svar iti sāmavedāt...tebhyo...trayo varṇā ajāyanta akāra ukāro makāra iti tān ekadhā samabharas tad etad om iti...

...*bhūr* ze Rg-védu, *bhuva* z Yajur-védu, *sva* z Sāmavédu. Z těchto povstaly tři fonémy:

a, u, m. Ty položil dohromady. To je toto *om*!..“

Dodejme, že *om* představuje regulérní výsledek sandhi *a + u + m*. G. A. Klimov rozšiřuje seznam pozoruhodných kartvelsko-indoevropských lexikálních isoglos (které interpretuje jako výpůjčky ie. > kartv.) o srovnání kartv. **čump-* „vlhký, bahnitý“ a ie. **swomb*^(h) - > řec. *συμφός* „nasáklý, mokrý“, angl. *swamp* „bažina“. V sérii studií věnovaných karskému jazyku a písmu, která započala už před třemi desetiletími, pokračuje Vitaly Shevoroshkin (*On Carian Language and Writing*, s. 117–135). Z nových interpretací uveďme např. *sk-* „sekat“ = hetit. *sakk-* „udeřit“, *māga* „vládce“ : hetit. *maniyaḥh-* „ovládat“, *laqr-n-* = lykij. B *lak'ra* „kámen“, lýd. *laqrī-sa-* „zed“. Francisco Villar se pokusil vysvětlit *-i v číslovkách **dui*/**duoi*/**duei* „2“ a **tri*/**troi*/**trei* „3“ jako zájmenný plurál, který měl v případech číslovky „2“ ještě předcházet duálu (*The numeral 'two' and its number marking*, s. 136–154). V článku *Searching for woman in Anatolian and Indo-European* (s. 155–181) Onofria Carruby by pozornosti nemělo uniknout originální srovnání (před)řeckého theonyma “Ἥρα (< **A(s)ara*) a hetit. *ishassara-* „paní“ (*ishas* znamená „pán“), luvij. *asruli-* „ženský“, *asrahit-* „ženskost“. H. Craig Melchert přibližuje strach z blížící se smrti, který prožívá hetitský král *Hastušili I* (*Death and the Hittite king*, s. 182–188). Jos Weitenberg zkoumá formulaci „stát se vlkem“ v hetitském právním jazyce v ie. kontextu (*The meaning of the expression „to become a wolf“ in Hittite*, s. 189–198). Názory N. Trubeckého, A. Meilleta a E. Benvenista na ie. a řecké metrum srovnává Pierre Swiggers (*The Indo-European origin of the Greek meters: Antoine Meillet's views and their reception by Emile Benveniste and Nikolai Trubetzkoy*, s. 199–215). K. R. Norman vysvětluje indické úsloví „vzácný jako květy fíkovníku“ vírou v to, že tento strom nikdy nekvete („*As rare as fig-flowers*“, s. 216–220). Guy Jucquois se zamýšlí nad tím, jak se ie. koncepce *tři základních funkcí* promítla do života středověkých klášterů západní Evropy. Ethnos a jazyk především z filosofického pohledu zkoumá Wolfgang Meid (*Ethnos und Sprache*, s. 244–253). Druhý svazek *Festschriftu* zahajuje Joe Salmons, který rozebírá různá kritéria dovo-lující identifikovat předindoevropský substrát zejména v keltských a germánských jazycích (*Northwest Indo-European vocabulary and substrate phonology*, s. 265–279). Viktorija N. Jarce-

kteří jako první obydlii Odin a jeho žena Frigg, pojednává příspěvek Régise Boyera (*Sur la construction d'Ásgarðr*, s. 406–426). Na anthroponymii střhn. poémy *Helmbrecht* demonstruje Norbert Oettinger roli, kterou v německé a obecněji germánské anthroponymii hrál „vlk“ (*Der Wolf im 'Helmbrecht'*, s. 427–443). Autor odmítá běžně přijímané srovnání hetit. *tuzzi-* „vojsko“ a zápie. **teutiš* „kmen, plemeno“ a (s odvoláním na F. Starkeho) hetit. slovo po oddělení sufixu *-uzzi-* spojuje s luvij. *latti-* „vojenský oddíl“. Luvij. *l ~ r* skutečně může být kontinuantem ie. **d*, ale v tomto případě se nabízí jednodušší etymologické řešení v podobě srovnání *latti-* s kelt. **lāti-* > ir. *láith* „bojovník, hrdina“, sr. druhou složka galských jmen: *Sego-latia*, *Catu-latio*, *Veni-lati* (dat.), *Escengo-latis* aj. a první v lepontském jméně *Latu-marui* (dat.), tj. nom. **Lānu-māros*. Instituci nevěsty mezi Germány se zabývá Elmar Seebold (*Was haben die Germanen unter einer Braut verstanden?*, s. 444–456). Předkládá originální etymologii germ. **brūdi-* „nevěsta“ < **mrū-ti-*, které by mělo být derivátem téhož základu jako sthn. *murwi* & *maro*, stangl. *mearu* „něžný, jemný, čerstvý“, sr. dále velšské *morwyn* „děvče, panna“, litev. *marū* „nevěsta, panna“, krym.-gót. *marzus* „nuptiae“ aj. V příspěvku *Zur Vorgeschichte des Keltischen und Germanischen* (s. 457–479) Karl Horst Schmidt hodnotí pozici keltských a germánských jazyků v ie. jazykovém kontinuu a upozorňuje na výrazné společné strukturální inovace spojující keltštinu s indoiránštinou a dalšími východními větvemi, naopak germánštinu s baltoslovanštinou na jedné a anatolštinou na druhé straně. Četné keltsko-germánské paralely zejména v lexiku vysvětluje relativně nedávným kontaktem. Germánským veršem v ie. kontextu se zabývá Seiichi Suzuki (*The Germanic hypermetric line in Indo-European perspective*, s. 480–501). Orální tradici ve středověké Skandinavii a na Islandu popisuje Peter Buchholz (*Ancient lore: Oral tradition in medieval Scandinavia*, 502–510).

LITERATURA

- BLAŽEK, V., 1995: Indo-European Personal Pronouns (1st & 2nd persons). *Dhumbadji! Journal for the History of Language* 2.3, pp. 1–15.
- JAZAYERY, M. A. & WINTER, W., eds. 1998: *Languages and Cultures. Studies in Honor of Edgar C. Polomé*. Berlin - New York - Amsterdam: Mouton de Gruyter.

Václav Blažek

Нещименко, Г. П.: Этнический язык. Опыт функциональной дифференциации. На материале сопоставительного изучения славянских языков. *Specimina Philologiae Slavicae*, Band 121. Otto Sagner, München 1999. 234s. ISBN 3–87690–704–4, ISSN 0170–1320.

Autorka recenzované práce slavistka Galina P. Neščimenková si v české lingvistice získala místo především dvěma monografiemi o české slovo tvorbě. Zabývá se také vztahy jazyka a kultury v širším slovanském kontextu a jako členka Mezinárodního komitétu slavistů pro otázky spisovných jazyků slovanských i obecnějšími otázkami sociolingvistickými. Z těchto pramenů vyrostla i její nová monografie. Autorka v ní buduje v návaznosti na sociolingvistické publikace ruské, české, polské, slovenské a jihoslovanské model etnického jazyka založený na komunikativním principu. V druhé části pak analyzuje dosavadní přístup k problematice ve vybraných slovanských jazycích.